

WILLAG

FÜGGETLEN EGYETEMES ZSIDÓ HETILAP

Dávid sátra

BETTELHEIM SÁMUEL

Meg-meg visszatérnek ők a góluszlét tragédiái s az átöröklött imáknak újból kölcsönzik az elfelejtett fájdalom melódiáját, melyet valaha a költő pap szenvedésekben gazdag lelke betéjük lehelt.

„Háráchámán hu jakim lánú eth szukáth Dávid hánofeleth“.

Milyen szenvedélyes, fájdalmas üdvös szerelmet rejt Cion iránt ez a költői miniatúr, ez a becéző gyöngédség: „A Könyörületes Ó építse fel Dávid sátrát, mely leomlott“.

Egy nép fájdalomnak csordultig telte, gyászba változott ígélet zokog fel benne, de a kétségbeesés mélységeiből diadalmasan száll fel az isteni könyörületességbe vetett bizodalom.

A miénkhez hasonló keserű népnomor idejében kellett létrejöjjön Azóta, nemzedékek conultak el szerencseteljes időben, avagy képtelenül arra, hogy fajtájuk jóját-jaját mint enmagukét érezzék; a Könyörületes segítségért való, magható kiáltást csak nagyba vették azok, mint ünnepi lakomák gyöngyöző jókedvének felcsendülését, míg egyszer, egy nemzedéket újból meglátogatott Izráel házának fátuma és a nagy népi fájdalom ismét átcikázik a Diasporán, mint annakidején, amikor ez a „Háráchámán“ első-izben, a Tóra egy nagy mesterének lelkéből fájdalmas vajudással felszakadt.

„Szukáth Dávid hánofeleth!“ Szimfónikus költemény három szóban. Benne halkal az alázatos kérés a sorshoz, a legszerényebb helyért a nap alatt, amely minden népnek bőven ontja sugarait.

Az államóriások között „Cion kicsi maradt mint a Szukko a szőlőben“, szerény tanya, szikes talajon. Mint a szegénység kunyhója az urinépek palotója között.

Ám, fenköltebb a legegyszerűbb sátor, ha fölötte a király zászlaját lengeti a szél, minden palotánál. Sátor bár Cion, de, Dávid pajzsa, a királyok királyáé ékesíti.

Milyen szerény Izráel igénye, ám mennyire indokolt. Egyetlen nép kívánsága sem indokolható a Nemzetek Tanácsa előtt olyan szent, az ember fiának annyira tudatába átmént okiratokkal, mint a mi jogunk Dávid szerény sátrára. Az ő nevében, melyet minden országában tisztelnek az ő szent könyvéért, mely az emberiség üdvössége, az ő házának messiási glóriáját hirdető ígéért, — amelyet minden hívő lélek érez — követeljük az ő örökséget, minden nemzetek fóruma előtt.

Ezért sujt bennünket sokszorosán a haragos fájdalom: „Szukáth Dávid hánofeleth“

Hogy szabad annak megtörténnie, hogy éppen az oly igénytelen és annyira fenkölt mű leomlásra hajlamos, leomlásra, amely az emberiségbe, az igazságba, az erkölcsi szép hatalmába vetett hitet maga alá temeti!

Többet mint bármely más nép áldozott a mi népünk az emberiség boldogulásának oltárán és minden más népnél kevesebbet követelünk jutalmunk fejében!

Hát persze, hogy hibáztunk! Nem őriztük meg a formában a Szukó szerénységét, a lényegben nem cselekedtünk Dávid fenkölttségéhez méltóan.

Jaj annak, aki az ő házát igazság nélkül építi, várait igazságosság hián! A mi művünket nem hatotta át ama szellemek éthosza, akik hajdandban azon a földön éltek és akiknek jövődölése a mi adósládelünk a népek kezében. Ám a rideg jog előtt jár a Könyörületes örök kegyelme, Ó feltámasztja nekünk Dávid leomló sátrát.

Kezdjük azzal :

töretlen hűséggel hive
vagyunk az országnak
amely nekünk és kedvese-
inknek kenyeret ad és biz-
tonságot ;

meggyőződéses alattva-
lója a mi felséges kirá-
lyunknak II. Károly király
őfelségének ;

minden csepp vérünkkel
szeretői a fajunknak, val-
lói hitün nek, amelyért
elődeink annyiszor tettek
hitet máglyán és a kü-
ze és keserű országutjain ;

békés, jót kívánó min-
denkinek, aki ennek az
országnak határain belül
él, ha román, ha magyar,
ha német, ha orosz,
ha bolgár anyais-
szülte.

Nem nézzük, milyen
alaku a koponyája,
nem figyelünk a szóra,
milyen nyelven csendül;
az érzést kutatjuk mögötte
a csengésnek és békés
kezet nyújtunk minden-
kinek aki nem bánt.

Aki nem bánt.

Aki nem bánt.

Am aki bánt - és ezért
kellett a fentieket leszö-
gezni - legyen az bárki,
hangos szóval fogunk til-
takozni, küzdeni ellene és
az igazság erejével
győzni fogunk.

Hachniszini

Végy engem szárnyaid alá
Légy az anyám és testvérem
Legyen öled menedékem
Száműzött imáim fészke

Kegyés alkony orán, hallga!
Felfedem fájdalmam titkát :
Azt mondják, hogy van Ifjuság
Hol van az én ifjuságom ?

Még egy titkot leplezek le
Lelkem lángjában elégett:
Azt mondják, hogy van szerelem
Mit jelent az, hogy "szerelem" ?

A csillagok, hogy becsaptak
Állom volt, jaj, régen elszállt
Mostan nincsen semmim nekem
Nincsen semmim a világon

Végy engem szárnyaid alá
Légy az anyám és testvérem
Legyen öled menedékem
Száműzött imáim fészke

P. E.

Ó ADD URAM, HOGY MIND OLYAN LEGYEK...

*Mint völgykatlanban ö tiszta tükrü tó
Mit körül öveznek hűs, havas hegyek
És tiszta égbolt álölelve tart
Ó add uram, hogy mind olyan legyek !
Mint hegyek között tiszta tükrü tó
Mit szűz hófödte csúcsok átkarolnak
És csöndes esti szellő kékre fodroz
Mig bizton szeli vizét kis facsolnak
Ó add Uram, hogy mind olyan legyek
Hogy elillanjon tölem minden bódító
Csöndes mára jöjjön, békés holnap
Ne korbácsolják vérem bűnös lázak
Mik testet tépnek és véresre marnak
De legyen Ielkem csillogó csöpp harmat
Mely hajnali nap sugarát fölissza
S a végtelen nyugalmat
A nyugodt végtelent tökrözi vissza.*

Páter Erwin

Politikai csevegés

Maniu Gyula Dr., tehát beadta a lemondását és Ófelsége a király azt el ist fogadta, habár a Nemzeti Paraszti Párt politikai programjában sokminden van ami a zsidó lakosságnak áralmas sőt egyenesen alkalmas, hogy a kenyeret ketté törje, hiszen az első pontok közé tartozik a fogyasztási szövetkezetek megalapítása és támogatása, ami a régi magyar rezsimben a Néppártnak az eszménye volt s amiért 30-40 éven keresztül késhegyig menő védelmi harcot folytatott a létét veszélyeztetve látó közép és kis kereskedői osztály, mégis kár, hogy így történt, hogy Maniunak le kellett mondania, mert ezek gazdasági érdek ellentétek, amelyek a zömében kereskedő osztályhoz tartozó zsidóságot és Maniu kooperatív politikáját egymástól elválasztották vagy egymás ellen hangolni alkalmasak voltak átmeneti bajok voltak csak, amik egy nemzedéknek és annak is csak ideiglenesen okozhattak kárt a zsidó kereskedő osztály hamar átcsoportosult volna ha áldozatok árán is, ha nehezen is megtalálták volna elhelyezkedését új életpályákon. Mig az ami Maniu Gyulát sok ország, sok kormány között kitüntette, a jó szándék, az önzetlenség, az objektivitás felé való törekvés a mindenki számára jót akarás, a felvilágosodottság s a töretlen jellem olyan kvalitások és különösen nekünk jobb jövőben hívőknek itt Romániában olyan értékek amik valaha elkövetkező jogegyenlőséges és igazságos Romániát méltán nilátásba helyezhették.

Mi buktatta meg Maniut? A lemondásában egészségi okokra hivatkozik; a közvetlen ok bizonyára a bajtársi becsület volt. Maniu nem volt rábirható, Vaida-Voevod Sándor elejésére. El kellett volna ejtse azt a Vaida-Voevodot, aki, a Suceava és borsai történetek után az országban és annak határain túl nem nem volt szimpatikus. Hogy ez az ellenszenv Vaida Voevod ellen ámbár szinleg nagyon is jogosult és politikailag teljesen megokolt a méltányosság szempontjából mennyire igazolt külön lapra tar-

tozik, még vissza térünk rá. Maniu szuevényében csak a megrögzött rosszakarat kereshet gáncsot, Ő igaz ember.

Most, hogy már nem miniszterelnök főelevenítek egy beszélgetést, mely 1929 január 3-án az akkori miniszterelnökségi palotában közöttünk lefolyt. Egy külföldi utamról tértem haza, a miniszterelnök kihallgatáson fogadott és amikor el mondtam neki, hogy odakünn akadtak, akik úgy harangozák őt be, mint Románia Kerenszkijét, Károlyi Mihály grófját és hogy az Ő regime-jét a bolsevizmus előszobájának mondják, akkor a 18 milliós ország kormány elnöke, aki a szavazatok és szívek valóban tulnyomó többségén tudta a mandátumát odaadó figyelmet árult el az előadásommal szemben és a világ legtermészetesebb hangján hilleli türelemmel kérdezte, a korban, tudásban és tapasztalatokban igen fiatal szemben tőlőtől, aki amellet semmi mandátumra sem hivatkozhatott, „dehát véleménye szerint mi az amit megtettünk és nem lett volna szabad, hogy megtegyük, ? avagy mi az amit nem tettünk meg mindabból amit meg kellett volna, hogy tegyünk ?” és az igazi bölcs szerénységes nyugalomával állta a négyszemközti kritikát. A továbbiak folyamán a következőkben szűrődött le a beszélgetés eredménye :

— Nyugodtan mondhatja barátainak nincsen itten szó Kerenszkijről sem Károlyiról, nemzeti demokrata kormány vagyunk. Célunk az, hogy mindenki ebben az országban becsülettel dolgozzék és tiszteséggel megéljen és mindegy nekünk, hogy milyen nyelven dolgozik, ha magyarul, ha zsidóul ha németül, ha oroszul is mi minden kulturát támogatni óhajtunk. A román kultura, persze közelebb áll a szívünkhöz, ezen pedig nem ütközhetik meg senki, hiszen ezer évig élynyomatásban éltünk, vissza maradtunk, nagyobb lépésekkel kell előre haladunk, hogy a kultur nemzeteket utólérjük, de támogatni fogunk minden kulturát.

Bolsevizmusról szó sem lehet itten, mert a román nép politikailag érett. Bebizonyította ezt az elmúlt választásoknál. Teljesen szabad választások voltak, csendőrt napokig nem lehetett látni az utcán. És mégis, nem jutott mandátumhoz egyetlen kommunista, egyetlen antiszemita sem. A román nép politikailag érett nem hajlamos a szélsőségek felé. Történetek a multban sajnálatos dolgok amiket nagyon szégyenlünk és fáj nekünk de azt ágensek csinálták, mi nem dolgozunk ügynökökkel haladunk egyenesen a magunk utján európai módszerekkel.

Kegyelmes uram ugy ne járjon az europai módszereivel és ellenfeivel, mint az a bizonyos gróf aki egy gazdag kárpátokon-tulival kártyázott, pe lize huszonegyest. A gróf k mondja 21, nyertem és alá csusztatja a három kártyát a csomó alá; a partner görbülő mutató ujjal többször aprókat az asztalra bök: hm, hm, látni akarom. A gróf megütköző hangon: de uram mi a lá genleman játszunk: Vagy ugy mondja a partner, ugy is jó. Hajnalban haza tér az ember és az ajtóban őt váró háziáldását azzal csillapítja le, „édes fiam, huszonegyeztünk a gróffal, nyertem 40 000 forintot, Weist du mein Kind Wir haben gespielt á lá gentreman... Ki a kárpátokon-tuli vesékbe lát az tudja az igazat: ezen bukott meg Maniu Gyula Dr.

A Jewish Agency jelentése szbrint ez év március hónapjában 2670 műhelyben 11400 zsidó munkás foglalkozott. A zsidóknak az elmúlt évben kifizetett munkabér 620.000 fontsterling. Az egyévi termelése ezeknek 2,100.000 fontsterling.

Haifából Londonon keresztül érkező hírek szerint az ottani keresztény és mohamedán arabok között a helyzet az utóbbi időben annyira kiéleződött, hogy számos összeütközés történt amelynek folyamánként több egyént le tartóztattak. Az angol karhatalmat megerősítették, ugy hogy a zsidó lakosság mely agodalommal figyelte a történeteket, megnyugodhatott.

Lapunk mai számának ünnepi cikkét Bettelheim Sámuel az UIZ évtizedeken át volt szerkesztője írja. Bettelheim S. neve nemcsak Eu ópában de tengeren túl is közismert. Minden zsidó kérdésnek alapos ismerője és méltó kritikusa.

Zurück zur Bibel című munkája, melynek első kiadása New-Yorkban jelent meg, ahova a háboru elefén mint az Osztrák-Magyar külügyi kormány sajtó megbízottja ment ki; minden nyugat-európai zsidó ház könyvtárában meg van. A Világ szerkesztőségének nagy nyeresége Bettelheim Sámuel.

*

A borsai nagy per tárgyalását, tehát mégis Szatmáron fogják megtartani így döntött a legfőbb semisítőszék. A szatmári törvényszék ugyanis oda terjesztette fel azt a kérdést minden iratával, jelentve, hogy mozgalom van folyamatban nagy paraszttömegeknek a tárgyaláson való felvonultatására. A legfőbb semisítőszék két dolgot mondott ki ezzel a határozatával:

1.) hogy a független román bíróság nerespektálja más, mint a jogot és ne hagyja magát akármilyen terrortól megfélemlíteni;

2.) kötelességévé tette a mindenkor román belügyminiszternek, hogy a bírák bőrére vigyázzon.

Mélyen meghajlunk a bölcs kuria döntése előtt és a magunk részéről csak ennyit jegyzünk meg:

Danila és barátai Satu Mare közelében tartózkodnak. Az emberek Máramarosban minden kooperatív politika és miniszteri látogatás ellenére is éheznek.

Belügyminiszter Ur előre indítson vizsgálatot. Gondoskodjon róla, hogy ne adódjon olyasmi amit csak részletekben lehet bevalani a külföld előtt.

Stein Miksa Pozsony, meghalt
Stein Miksa Slovenskoi Kereskedelmi Kamara elnöke, 60 éves korában, Bécsben a Cottage Szanatoriumban, hirtelenül fellépett betegség következtében meghalt. Dr. Leopold Steinnak a pozsonyi község híres vezetőjének, a művelt ortodoxia bátor harcosának volt fia, anyai részről Miksa Stein a Galgoczi Emánuel Eisiertől származott aki az ortodoxia erős szó-zólója volt az 1868 évi zsidó kongresszuson. Stein Miksa, főnöke volt a pozsonyi Tausky és Fiai cégnek és nagy közkedveltségnek örvendett a pozsonyi társaság minden rétegében. Fivére Stein Emit a Pestü Magyar Kereskedelmi Bank vezérigazgatója.

Korai halála mély részvételt kellett messze a határon túl is.

*

Erdély zsidóságának története 1918-tól napjainkig. Ez a címe annak a minden ízében, érdekes és tárgyilagos módon megírt cikksorozatunknak, amelynek közlését egy jövő számunkban megkezdjük. Az elmúlt 12 esztendő eseményekből és megpróbáltatásokban annyira gazdag, hogy egy objektív egységes és összefoglaló visszapillantás, minden gondolkodó embernek és így az egyetemes erdélyi zsidóságnak nagy hasznára lehet. Mindenkit felkérünk, akinek tudomása van bármely olyan eseményről vagy adatról, amely adalékul szolgálhat az elmúlt 12 esztendő zsidó történetéhez, sziveskedjen ezt levélben közölni a Világ szerkesztőségével. Ezt a történetet ne csak egy szerző írja, de, Erdély minden intellektusa vegyen részt a megírásában.

Philipp Halsmannt kitoloncolták Ausztriából. Elindult Litvaniából apjával, becsületével, egészségesen, álmokkal és most visszatér oda árván, beteg tüdővel, széjjel roncsolt idegekkel. Philipp Halsmann a litván zsidó diák Tirolba ment a tiroli hegyek közé apját halálos baleset éri, az ifjú segítségért rohan és akik segítségére előkerülnek a hatósági vizsgálatnál tanuskodnak, hogy az idegen fiu megölte apját. A póre mely 1929-ben folyt az inbrucki törvényszék előtt egy egész világ felfigyelt; felfigyelt és megdermedt a nyilván való justizmord láttán, amely az apagyilkos bélyegét sütötte a szerény jömagaviseletű és szorgalmas zsidó diákra. És hiába való volt egy anya és nővér kétségbeesett vallomása, hogy a fiu szerette az apját, és jó fiu volt mindég; és kárba veszett egy egész kulturvilág titkalkozó intervenciója: Jacob Wassermann a „Maurizius Ügy” híres írójának a nyílt levelében közölt világos okfejtése. Philipp Halsmannt csak nem mentette fel a bécsi kuria sem. „Alakilag megállván helyét az ítélet, az helyben hagyatott” Akkor sok mindent össze irtak a lapok antiszemitizmust emlegettek egyöntetűen az ítélet alapját képező vád indító okaiul pedig nem az volt. A tiroli hegyek szépek de a megmászójuk mindég nyakát kockáztatja egy kissé. Akkor-tájt éppen öbberen jártak szerencsétlenül. Most tessék elképzelni a kis féltiroli korcsmáros aggodalmát hiszen ha híre megyen a haláléjtenek elrettennek az idegenek és ő becsukhatja a csárdáját. Nosza hát ráfogja a zsidó diákra, hogy ő maga taszította le az apját a mélységbe. Hiszen ez olyan természetesen hangzik. Az a zsidó diák bizonyára várhat egy kis örökséget, hát miért ne protegálja be időnek előtte az öreget a menyországba ? ! ...

Ime a tiroli Észov okoskodása. Az, hogy ez az okoskodás éppen Halsmannak fajtájánál nem állja meg a helyét, arra nem gondolta jó korcsmáros; az, hogy háromezer év óta a vérvésztől távol álló zsidó el sem tudja képzelni az apagyilkosságot arra még a bíróság sem akart gondolni. Itt nem kellett számításba venni a valószínűség hiányát, hogy hiszen évszázadok óta nem volt zsidó apagyilkos; itt hazafias kötelesség volt a gyilkosvádat a hegy határol le szedjék és az idegen nyakába varrják, hogy ne szenvedjen a hazai szálló és vendéglős ipar.

Most kegyelem után elengedte az elnök Halsmann büntetésének hátra levő részét. És ő, aki ma 4 éve elindult apjával Litvaniából, mint életeres nagyreményű fiatal ember, most vissza tér oda beteg, árván, összetört idegekkel és a gyilkos pecsétjével, amely azonban nem rajta, hanem a tiroli bírák homlokán ég.

Hirdessen a „VILÁG”-ban!

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Dr. Ligeti Ernő: Végtelenül sajnálom érdekes kéziratát a „a szerencsén zsidókról“ szöveget nem közölhettem ebben a számban. Ön tudja, hogy miért... Változatlanul híve.

L. L. Z. Oradea. Várom A kívánt nem rajtam mulik de remélem meg lesz.

Jó barát, Cluj. Kérde, hogy miért vagyunk drágábbak? Erre egy kis történet a rajeci Magidról.

A rajeci Maggid, (prédikátor) helységről helysére vándorolt és humoros példázatokkal világított rá a bibliai versek mélyesen mély értelmére. Szokásban volt egy ilyen prédikációs szombat kimenetelénél, hogy a hívek között pénzt gyűjtöttek, amivel a Maggidot honorálták. Öt rénes forint gyűlt össze egy kis helyiségben, ahol a rabbi, kántor és metsző teendőit egy személy szokta végezni. Ez a „Satz-Matz“ megütközve kérde a Maggidtól:

— *Igazság e ez Rabbi, hogy én, aki a híveimnek kántorkodom, pászkenolok, prédikálok és mail vagyok és mundeért heti 1 forint 20 krajcárt kapok, te pedig csak egyszer jössz és csak beszélsz és ezért 5 rénes forintot kapsz!*

A rajeci Maggid szokásához híven példával felelt:

Nézze kedves barátom van egy madár, a papagály ez beszél és 10 forint az ára, egy másik madár a kanári énekel ezt is 5 forinttal fizetik, azután van a mátyás madár ez beszél és énekel is és mégis 40 kraj-

cárjával kap ahányat akar. Hogy érti ezt? Éle mái? a beszéde nem beszéd és az éneke nem ének. Pont.

Művész, Cluj. Ön is ott volt a Haggibbor rendezte nagyünnepi istentiszteleten és ugymond esztendőök óta először találta meg az igaz áhitatot. A Neila imánál végig kísérte, az újját a szövegen végigvontatva, szóól-szóra az ima mesterét, annyira meghatotta az a néhány keresetlen szó, amit az ima előtt hallott. Kérde: „Miért tartanak a rabbik cikornyás ciradás prédikációkat? Miért nem mondják meg három perc alatt, keresetlen szóban azt... azt a lényegyet ami három perces beszédben, ugy elmondható, hogy tán sohasem fogja elfelejteni.

Hadd feleljek meg Önnek egy régi zsidó bölcs nevéhez fűződő feljegyzéssel:

Móse Maimuni-hoz aki korának nem csak legnagyobb rabbija és filozófusa, de egyben legnevesebb orvosa is volt, meszse földről sereglettek a betegek. Ő maga írja egyik tanítványához címzett levelében, hogy „reggel hét méfó del kell megtegyek lóháton, míg Fosztátból Cairoba érek, ahol naponta meg kell vizsgáljam a S ultán öf-tségét és kedvenc feleségeit. A három hölgyeire és a főbb udvari emberekre egyszer hetenként kerül sor. Amidőn vissza jövök Fosztátba, már két oldalt sorfalat állanak a messze földről jött betegek, akik testiépségük helyre állítását várják az én szerény tudásomtól. Alig egy-egy percet szentelhetek egy egynek.“

Egy ilyen orvosi vizit alkal-mával jelentkezett egy bagdadi ember. Maimuni egynéhány kérdést ad fel majd elrendeli, hogy fürödjön meg háromszor hetenként meleg vízben és azzal, már a következőhöz fordul.

Másnap csodálkozva látja a RaMBaM, hogy a bagdadi beteg ismét ott van, midőn ezért kérdőre vonta az szerény hangon feleli:

— Bocsáss meg Rabbi, még el sem mentem, de, engedj meg, hogy két kérdést tegyek fel. Az engedélyt meg kapta és akkor így folytatta:

— Jómagam is orvos vagyok

és így megállapítottam, hogy betegeidnek kérdéseket teszel fel amiknek a betegségükkel bármilyen vonatkozásuk sincsen.

A második kérdésem: előtem volt egy beteg, aki ugyan abban a bajban szenved mint én neki is olyan kérdéseket tettem fel aminek a betegségéhez semmi köztük, de amit rendeltél neki az az én orvosságomtól nagyon is eltérő. Neki azt mondtad „végy egy szűz sarlót, kelj fel a hónap harmadik hétfőjén, holdtölte idején. Eredj ki a mezőre és vágj le 11 féle fűszerszámot Chamar, Chivariont, Kinmon-Boiriszt“ és kiszámítottál neki csupa dupla nevű illatos fűvet. Elrendelted, hogy ezeket meleg vízbe dobja és fürödjön meg így háromszor hetenként. Nekünk pedig ugyanazon bajunk van, miért rendeltél nekem egyszerűen meleg fürdőt?

Maimuni türelemmel halgatta végig a kérdezőt és mosolyogva válaszolt.

— Az első kérdéssel megfelelek a másodikra. Ugyebár feltűnt, hogy idegen szerű kérdéseket adok fel a betegnek, néked is és az előtted valónak is.

Arra valók ezek a kérdések, hogy a nyert válaszokból megállapítsam a beteg értelmiségi fokát. Nos Rólad a te válaszodból megállapítottam, hogy intelligens és tanult ember vagy, az elődötől nyert vá'asz meggyőzőtt az ő értelmetlenségéről. Tudd meg hát, ő is csak ugy mint te, a rendszeres meleg fürdőtől gyógyultok meg mindketten. Ha én néked azi mondom eredj haza és fürödj meg háromszor hetenként ugy te föltétlen szót fogadsz nekem, az orvosnak. Am az a másik, ha én ilyen egyszerű gyógy-módot ajánlanék, föltétlen azt mondja: Hogyan, hát ennyi az egész! ilyen egyszerű és ezért kellett, hogy én Fosztátig jöjjelek!

— Így gondolkodva nem fog meg fürödni és elhatalmasodik fölötte a baj mely halálát is okozhatja. Ezért kellett, hogy elrendeljem neki a szűz sarlót, holdtöltét stb.

Rabbi kartársaimnak, akiknek megadta a Sorsintéző, hogy szóról-hirdessék az igazságot, tömeggel állanak szemben és a tömegben sok olyan van akinek ha orvosságot rendelünk nem

mondhatjuk, eredj fürödj meg, mert meg sem halgatnák azt; ezért kell a „holdtölte ujsarló stb“

Én azonban, akinek körülményeim és hibáim nem engedték meg, hogy őseim birtokában elkelyezkedjem, úgy véletlenül belekerültem válogatott intellektusok Minján-jába (a Ros Hassana elég volt ahhoz, hogy erről meggyözdödjek) én egyszerű szókkal megmondottam azt amit megkeli mondjunk. A rabbikat pedig kedves művész uram ne bántsa kettőezer esztendő óta mégis csak ők tartották, a zsidó épiséget, politika nélkül, politikai pártok nélkül, politikai hatalmak nélkül és mégis fennmaradt a zsidóság: ők tartották fenn.

Mármarosi. Téved. Dr. Lucián Sándor szociáldemokrata képviselő nem zsidó Régi **görögkatolikus román** családból származik Ellenben az igaz, hogy a kamarai ülészak zárása előtti napok egyikén a kérdéses beszédét csakugyan ő mondotta. Szószertint így történt. Lucián Alexandru dr. a közigazgatási törvényt módosító paragrafus ellen beszélt. Kitért arra, hogy Cuza heiyesli a miniszter javaslatát és ez eléggé megvilágosítja a törvény tendenciáját Cuza professzor ur akkor közbe szölt, mire Lucián így felelt.

— Ön halgasson ön és társai Mármarosban pogromot csináltak. Itt Angelescu alminiszter felpattant: „Hol volt pogrom Mármarosban“! Ekkor mondta Lucián:

— Nem volt program de lesz Mármarosban Cuza és társai pogromot készítenek elő. Ha nem három nap úgy három héten belül minden bizonynal kigyulad a tűz. Figyelmeztetem erre a Beltügyminiszter urat. Ezeket mondotta Lucián. De ő mégsem zsidó. Nem is volt jelen egyetlen zsidó képviselő sem.

Törekvő férfiak és nők

Állandó magas keresethez jutnak magán felek látogatásával. Igen currens értékciikk. Ajánlatok „Állandó kereset“ jelígeré e lap kiadóhivatalába.

Magyar Zsidó Unió. Több külföldi zsidó lap közölte a hirt, hogy Budapesten fentti név alatt, megalakult a magyar zsidók szövetsége, mely külföldi zsidókkal és pedig különös képpen a külföldi zsidók segélyegyesületeivel kapcsolatot teremtené. Mint az Union ideiglenes vezető tagjait báró Kohnert az Izr. Orsz. Központi Irodájának elnökét, Stern udvari tanácsost a pesti izr. hitközség elnökét, Vészi József főszerveztőt, Sándor Pál és Dési Géza országgyűlési képviselőket,

továbbá Szabolcsi Lajos főszerveztőt említik. Az, hogy Budapest, csak anno 1930 kezdenek a külföldi kapcsolatok megteremtésével próbálkozni, az esprit de l'escalier, hogy ebben a bizottságban, egyetlen külföldön jól csengő név sem szerepel az egyáltalán nem esprit. Sándor Pál Dési és Szabolcsi még néhány nónappal ez előtt minden összeköttetést a külföld zsidóságával mint hazafiatlant bélyegezték meg.

Mikor világosodik ?

„Az antiszemizmus a buták szociálizmusa“ — mondotta egykor Bebel, a német szociáldemokraták néhai nagyszerű vezetői... De hát butának mondható-e az a szinpatikus fiatal orvos, akivel csendesen vitázom a zsidó kérdéstről? A szakmájában sokat ígérő tehetség, amit bizonyít az a tény, hogy egy külföldi egyetem méltónak találta aszisztensének meghívni. Más téren is eléggé verzátus. Mielőtt a zsidóságra terelődött volna közöttünk a szó, különböző témákról beszélgettünk. És mégis: rólunk kemény és súlyosan elítélő a véleménye:

— A zsidók elfogultak és rosszhiszeműek a más valásuakkal szemben.

— Közvetlen tapasztalat alapján állítja ezt? Kérdem tőle rezignáltam, mert tagadhatatlanul fájt, hogy egy ilyen kellemes és tudományos képzettségű fiatal embernek ez legyen a véleménye. Megcsalta, félre vezette, falhoz állította már önt valamikor zsidó ember?

Idegesen kapta fel a fejét. A hirtelen mozdodolattal keretnélküli szemüvegén megvillant a feje fölött világító villamos lámpa fénye. A szeme révedező lett. Látszott, hogy keres kutat az emlékezetében.

— nem — mondta aztán tétován. Velem semmi ilyen nem történt, pedig igazán sok zsidóval érintkeztem itthon is a külföldön is. Azonban... és most már megint energikusabb lett a hangja — olvastam egy talmudfordítást és ottan az állt, hogy

zsidónak csak zsidóval szemben kell becsületesnek lennie. A gajokkal, tehát keresztényekkel úgy járhat el, ahogy érdekei kívánják.

Elmondta még, hogy a bécsi állami könyvtárban tatta az eredeti talmud szöveget és melette a hitelesített fordítást.

— Hamisítvány próbálom felvilágosítani. Azt a „fordítást“ bírósági tárgyaláson bélyegezték meg hiteles keresztény szakértők véleménye alapján.

A feleli és ironikusan mosolyog. Lehet, hogy magam nem így gondolkozik, de a többiek, akik egy tömegbe élnek a gettóban.

És hiába minden érv és hivatkozni a bibliára, a tizparancsolatra, a profétákra, a zsoltárookra, az apostolokra.

Nem vitázik tovább, de megérezem rajta, hogy csak udvaraságból hallgat. Egyébként szentül hisz a talmud szavait hamisan fordító tendenciózus antiszemitáirásnak.

...Egy orvos, tudományosan koponya és ime a lelke mélyén ott parázsluk a zsidók elítélése. Az eleven tények mind nem mondanak a számára semmit. Nem hisz az igazságnak, mert a tudat alatt beleidegződött már, hogy a zsidók rossz emberek. Ösztönné vált benne a beléje oltott gyűlölet és ezt az ösztönt semmi józan érv és semmi bizonyíték nem fogja kiirthatni a lelkéből.

Csodálni való-e ezek után, ha a falu jámbor parasztja olyan könnyen kaszára-kapára kap a zsidó ellen, amikor a fülükbe

harsan a buták szociálizmusát hirdető apostolok bujtugató beszéde?

Nem... Mit tudnak ők sejtekről, molekulákról, baktériumokról, vitaminokról, relativitásról? Semmit ők a végtelen nyomort érzik, amely dédapáikat is saragatta. És vakon követik az irányító kezét, amely reményük szerint megváltja őket embertelen nyomorúságukból.

... Még csak egyszer döbbentett meg úgy az antiszemitizmus önkénytelen megnyilvánulása.

Egy kis öt esztendő leánya, előkelő táblabíró gyermeke mondta a 2 éves leányomnak:

— Nekem nem szabad zsidóval beszélni, mert anyukám és apukám mondta, hogy a zsidók utálatos, rossz emberek.

Bizony, bizony. Az anyukák és apukák, nő meg a tanító és egynémely papbácsit (persze tisztelet a kivételnek) öntögetik szép lassacskán serdülő gyermekek lelkére azt a hitet, hogy a zsidók bűnös, rossz emberek, akiket gyűlölni illik, sőt kell.

KÖNYV SZEMLE

OTTO HELLER, SIBIRIEN'
ein anderes Amerika.

Berlin 1930, neuer Deutscher Verlag.

Szibéria kiaknázatlan kincséről ír, de olyan rajongó tultzással, mely magán hordja a fizetett propagandista színét. Érdekes volna megtudnunk, hogy a valóságban mi is van ott. A Szovjet kormány ugyanis a szibériai Biro-Bidzsán tartományban zsidó telepítésnek vetette meg az alapját. Ez az akció egyelőre nem dicsekedhetik nagy eredményekkel de jövője van. Szerző az északi jeges tengeren keresztül ment Szibériába, ahol a fővonal-tól háromnapi távolságra a kul-

tura utolsó állomásán, a Tunguzok szomszédságában fekvő Jeniseisk városkában, a régi nemesprém milliomosok fészkeben, régi zsidó hitközség nyomait találta. Ma már csak tizenötven vannak és festőien szép zsinagógájukat a vasutas club céljaira elrekvirálták. Megható, szerzőnek egy öreg zsidóval való találkozása akit 50 évvel ezelőtt Libauból Irkutzkba száműzött a cár és akinek fiát mint ellenforradalmárt most agyonlőtték. Az apa egy esztendeig cukorkát árul a krasno-jarski bazárban és csak miután sírkövet állít a fiának, az első Jahrzeit után tér vissza Irkutzkba... Zsidó sors az átmenet világában melyről még nem tudjuk, hogy hova vezet.

Prof. Dr. A. S. OKO a cincinnati Hebrew Union College könyvtárnoka aki nemrég Európában járt és itt igen érdekes kézírásos adatokat szerzett be a kínai zsidók történetéről, expedíciót tervez a kínai zsidó emlékeknek a helyszínen való felkutatására. Gyűjteményében egy kínai kéziratot őriz, mely 2800 esztendővel ezelőttről ered. Ebben említés történik Noé, Ábrahám és Mózes továbbá József és testvéreinek történetéről. Ismeretes, hogy a keresztény időszámítás előtt 224 esztendővel perzsiai zsidók tömegesen vándoroltak át Kinába. Az első hirt kínai zsidó hitközségekről 1617-ben egy hittérítő hozta Európába. A kínai a zsidót Jol-Tak vagy Go Go-nak nevezi míg a zsidók önmagukat „Pan-Kin-Khian“-nak mondják. A husból melyet élveznek előzőleg eltávolítanak minden eret. Kai-Tang-Pu nevű városban, mely Sanghaitól 500 kilométernyire van, fennáll még az 1138-ban épült zsinagóga, mely az ottaniak hagyománya szerint a jeruzsálemi szentély mintájára épült. A falak héber és kínai mondásokkal vannak tele írva. Egyesek még héberül beszélnek. Az Istentisztelet számára egy tóratekercsük van más zsidó könyvet nem ismernek. A szemlélfonál (cicith) és a Tefillin parancsolatait gyakorolják. Fiaikat a harmincadik napon körül metélik. Feljegyzéseik szerint 2000 év óta élnek a városban. A legnagyobb hitközség Kantonban van, ahol 20-25000 zsidó él. A zsinagógájuk viz közepén három kis hajóra épült. Mielőtt belépnének télenyáron egyaránt megfürödnek a szabad vízben.

A kínai zsidók úgy külsejükön mint életmodjukban is egyenlők a többi kínaiával. Az összes politikai jogok birtokában vannak. Tábarnokok, admirálisok, magasrangú hivatalnokok és mandarinok is vannak közöttük.

Bibliografusok és történészek nagy érdeklődéssel néznek az expedíció elé.

Tekintse meg

LÁZÁR

JUDOVICS

& COMP.

ujonnan átalakított és megnagyobbított
textil és selyemkülönlegességek áruházát

CLUJ, C. Reg. Ferdinand 9.

Felelős szerkesztő: PÁTER ERWIN

Szerkesztőség és kiadóhivatal: CLUJ, CALEA VICTORIEI 7.

Előfizetési díj: Romániában évi 600 lei. — Külföldön évi 1000 lei

Egyes szám ára : 10 lei

Tip. ALBERT Cluj, Calea Victoriei 7.

Disraeli élete

Fordította: SZINI GYULA

ELSŐ RÉSZ.

I.

Két nemzedék.

Ezerkét száz kilencvenben, Mindenszentek napján I. Eduárd angol király elűzte Angliából a zsidókat, akiket addig ott csak megtűrték. Ez az esemény a kereszteshadjáratok idején történt. Minden községben szerzetesek prédikáltak a hűtlenek ellen. Az emberek kereszteshadjáratot követeltek az országon belül is. Körülbelül tizenhatezer zsidó hagyta el Angliát. A király ragaszkodott ahhoz, hogy békén távozhassanak, senki se bántalmazza őket és parancsát, úgy ahogy, teljesíteték is. Egyetlen hajóskapitány akad, aki zsidó utasait kietel egy zátonyra a tenger közepén s így szót hozzájuk: „Mosi pedig hívjátok Mózes segítségül” és föl-szedte horgonyát. Néhány tucat zsidó így a hullámok martaléka lett, de viszont a hajóskapitányt fölalkasztották.

Azok a száműzöttek, akik megmenekültek a tengertől és a tengerészekről, Franciaországban találtak menedéket. De nem sokáig. 1306-ban Szép Fülöp francia király megszorult és elhatározta, hogy elveszi a zsidók vagyont és Spanyolország felé űzi őket, Spanyolországban két évszázadon át békét élveztek a zsidók, de aztán kigyultak a máglyák és úgy látszott, hogy ez a szerencsétlen nép, minthogy máshol nem talál menedéket, végre teljesen kipusztul. De az üldözések nem voltak jól megszervezve. Abban a percben, amikor a zsidók számára lehetetlen lett Spanyolország, a velencei köztársaság, Amsterdam és újból Franciaország szívesen látta őket. Angliában is a reformáció, amely a Biblia olvasását terjesztette, csaknem rokonszenves érdeklődést tudott kelteni irányuk-

ban. A puritánok zsidó neveket vettek föl.

1649-ben Farfaix lord javaslatot nyújtott be, hogy vissza kell engedni a zsidókat. Cromwell jóindulato árult el irántuk és II. Károly angol király megerősítette a zsidók beköltözésének engedélyét. Így a XVII. század vége felé Londonban kisszámú portugál és spanyol zsidókból hitközség alakult. Közülük sok családot még szaracén (mór) királyok nemességre emeltek, mint például a Villa Real, Medina, Lara családokat. Ezek megvették a lengyel és liván zsidókat, akiket a kozákok fölkelése nyugat felé kergetett és nem engedték meg ezekben a szegényebb és műveletlenebb zsidóknak, hogy zsinagógájukba belépjenek.

1748-ban ez a londoni zsidó társadalom tanuja volt annak, hogy egy fiatal olasz ember, Israeli vagy D'Israei Benjamin az angol fővárosba érkezett. Ferrara Cento nevű városából származott, pályája elején velencében próbált szerencsét, de azt hitte, hogy jobban fog boldogulni egy frissebb és virágzóbb országban. Pályája elején nagy nehézségekkel küzdött. Spekulációba bocsátkozott, veszteségek érték és úgy látszott már, hogy tönkrement, amikor második házasságában egy Villa Reale lányt vett el feleségül, aki tekintélyes hozományt hozott a házhoz, úgyhogy Disraeli a Stock Exchange (a londoni tőzsde) tagja lehetett és elég szép vagyont szerzett.

Szellid, jókedvű ember volt ez a Disraeli, aki az egyik londoni külvárosban olasz kertet csináltatott háza körül, vendégeit előkelő lakomákon makarónival vendéglelte meg és vacsora után mandolinjával kísérte olasz canzonettáit. Angol beszédét enyhén velencei hangsúlyozása tette kellemessé, mintegy festőivé. Ha beszélt, a londoni City sárga köde mögül

szinte előderengett a velence, Márkus-tér és a tarka cölöpök, amelyekhez a rózsaszínű paloták előtt gondolák vannak kötve.

Üzleti ügyeken kívül mister Disraeli nem érintkezett zsidókkal. Nem számításból tette ezt, mert jó, egyszerű ember volt és a világról se bántott volna meg senkit. Hanem a felesége tartotta távol a háztól a zsidókat. Felesége keresztény nő volt, akit szépsége és vagyona a londoni jó társaság közepébe helyezett. Kétségbeejtette, hogy zsidónak született és hogy férje után olyan nevet visel, amely már maga elárulja zsidó eredetét.* Férje hiába próbálta ajándékokkal megengesztelni, az asszony rosszkedvű, keserű, előkelősködő hangulatát nem tudta eloszlatni. A felesége kedvéért és veleszületett közömbösségből is Disraeli nem járt zsinagógába, de neve ott szerepelt a portugál hitközség tagjai közt és mint adakozó kedvű és okos ember, időnként néhány guinea aranyat áldozott Izrael oltárán.

*

Disraeli Benjaminsnak és Sarahnak egyetlen gyermekük született, Isaac, aki kissé megdöbbenette őket. Szerettek volna belőte nagy üzletembert csinálni, de Isaac halvány, félnék természetű ifjú lett, akinek mindig könyv volt a kezében és irtózott minden cselekvéstől. Fiának ez a közömbössége kihívta Disraeli bántó gúnyját. Maga Disraeli ismét csak ajándékokkal próbálta csillapítani az anya és fiának ellentétét. Az ő nézete szerint a szerencsétlen gyermeket játékszerrel kell fölvidítani. Egy nap, amikor fia megszökött hazulról és egy siron találták meg, megcsókolta egyetlen gyermekét és ponnilovat ajándékozott neki.

* Disraeli anyjának családja már régebben kikeresztelkedett, de a házasságból származó gyermekeket zsidó hitben nevelték.

A „GÉNIUS“ szíves engedelmével közreadjuk a nagy zsidó angol államférfinek, Beaconsfield lordjának, Nagybritannia politikai értelemben vett megteremtőjének életrajzát.